

NHỮNG BÀI THƠ VỀ CÁC HANG ĐỘNG TẠI NGŨ HÀNH SƠN CỦA VUA MINH MỆNH

THE POEMS ABOUT CAVES IN MARBLE MOUNTAINS BY KING MINH MENCH

Nguyễn Huy Khuyển

Trường Đại học Đà Lạt

Email: nguyengkhuyn.vnn@gmail.com

TÓM TẮT

Ngũ Hành sơn là một danh thắng đẹp nổi tiếng của Đà Nẵng, nơi đây tập trung 5 ngọn núi tương ứng với Kim, Mộc, Thủy, Hỏa, Thổ gọi là ngũ hành. Trên Ngũ Hành sơn có nhiều hang động đẹp nổi tiếng đã làm say lòng bao văn nhân mặc khách, khiến họ phải đề thơ cảm tác trên vách các động này. Chính vì nơi đây nhiều vẻ đẹp như vậy, nên khi xa giá của vua Minh Mệnh đến đây, vua cũng có làm một số bài thơ ca ngợi cảnh đẹp của từng hang, động và được in trong thơ ngự chế. Những bài thơ này là những đánh giá chân xác về vẻ đẹp của những danh lam thắng cảnh nơi đây.

Từ khóa: núi Ngũ Hành; vua Minh Mệnh; thơ Ngự chế.

ABSTRACT

Marble Mountains, the famous tourist spot in Da Nang, includes 5 mountains corresponding to five basic elements (Metal, Wood, Water, Fire, and Earth). There are many famous beautiful caves in Marble Mountains which were so attractive to many literary visitors that they composed poems and carved them on rock walls. Therefore, when King Minh Menh came to the caves, he also composed some poems to praise the beauty of each cave, and these poems were printed in Ngu che poetry. These poems are the truthful assessments of the beauty of this place.

Key words: Marble Mountains; King Minh Menh; Ngu che poetry.

1. Giới thiệu về bộ Ngự chế thi và Ngự chế thi ngũ tập của vua Minh Mệnh

Ngự chế thi là một bộ sách gồm có 6 bộ được đánh số từ sơ tập đến lục tập, đây là những bài thơ được Minh Mệnh sáng tác trong thời gian trị vì vương triều Nguyễn 1820 -1840, trong đó, ngự chế thi Sơ tập đến Ngũ tập là được khắc in khi Minh Mệnh còn sống. Còn lại bộ Ngự chế thi Lục tập sau này được vua Thiệu Trị cho khắc in sau khi vua cha Minh Mệnh qua đời.

Bộ Ngự chế thi này hiện nay còn lưu giữ ở Thư viện Viện Nghiên cứu Hán Nôm và một bộ ván in (mộc bản) đang lưu giữ tại Trung tâm Lưu trữ Quốc gia IV Đà Lạt, một bản viết tay Ngự chế thi sơ tập tại Thư viện Quốc gia Việt Nam.

Trong mỗi một bộ Ngự chế thi thì đều được chia làm các quyển gồm: 2 quyển mục lục, và 10 quyển chính văn, tổng cộng 72 quyển. Với hơn 3500 bài thơ được khắc họa trong Ngự chế thi, với nhiều các thể tài, chủ đề được Minh Mệnh đề cập

đến như: Thơ về mảng thiên nhiên, thơ vịnh cảnh vịnh vật, thơ chính sự, thơ vịnh sử, thơ tự huấn, thơ về thiên nhiên thời tiết, thơ cảm tác... tất cả đã làm nên một Ngự chế thi đồ sộ để lại đến ngày hôm nay.

Thơ vịnh cảnh là một trong những thể tài quen thuộc trong thơ cổ, vua Minh Mệnh cũng đã vịnh rất nhiều, làm rất nhiều bài thơ về phong cảnh thiên nhiên, trong đó có nhiều bài về những danh lam thắng cảnh đẹp nổi tiếng.

Những bài thơ về các địa danh thuộc Ngũ Hành sơn được Minh Mệnh in trong *Ngự chế thi Ngũ tập*, quyển 1, từ 16 đến từ 21, với 8 bài thơ ngự chế. Trong đó có 4 bài viết theo thể thất ngôn tứ tuyệt, 1 bài thể ngũ ngôn bát cú, 1 bài thể ngũ ngôn tứ tuyệt, 2 bài thể thất ngôn bát cú. Mỗi một bài đều có những nguyên chú bằng những chữ Hán nhỏ hơn của chính tác giả.

Liên quan đến việc đánh giá về Ngũ Hành sơn và những lần xa giá tham quan nơi này, chính

sử triều Nguyễn đã có những ghi chép về những lần ngự giá và những đánh giá của vua Minh Mệnh qua *Đại Nam thực lục chính biên*. Vua Minh Mệnh đã đánh giá núi Ngũ Hành là danh thắng bậc nhất.

Ngày Mậu Tuất, thuyền ngự đến bến Hoá Khuê. Hạ lệnh xa giá lên núi Ngũ Hành, đến hai chùa Trang Nghiêm và Bảo Đài, xem khắp hang động và các bi ký. Bảo thị thần rằng: “Núi này là danh thắng bậc nhất, các thánh triều ta khi rồi công việc thường đến chơi đây”. Sai dùng thái lao lễ thần núi. [1, tr 427]

Khi vua Minh Mệnh đến Ngũ Hành sơn có đánh giá về vẻ đẹp của núi: *Chỗ này núi động lóng lánh, đá núi rất đẹp, trong động nhiều danh thắng thờ Phật*.

Ngày Mậu Ngọ, vua đi chơi núi Ngũ Hành, dừng chân ở hành cung Động Thiên Phúc Địa, sai tế thần núi Ngũ Hành, bảo bộ Hộ rằng: *Chỗ này*

núi động lóng lánh, đá núi rất đẹp, trong động nhiều danh thắng thờ Phật. Khi trẫm bắt đầu ra đi, trước mặt đã vâng lời Từ dụ, nên cúng 100 lượng bạc ở núi Ngũ Hành, vậy cho phát bạc ở kho Quảng Nam 100 lượng và trẫm cũng bố thí 1.000 quan tiền, giao cả cho bố, án để chi tiêu thay vào các tiết hằng năm, và ngày Thánh thọ đại khánh tụng Kinh làm phúc để cầu Thánh mẫu hoàng thái hậu ta sống lâu mãi mãi, dưới đền thần dân đều được khỏe mạnh vui vẻ.[2, tr 70]

Như vậy, theo như lời Minh Mệnh thì trên núi Ngũ Hành còn thờ Phật, với vẻ cung kính Phật, vua Minh Mệnh đã cầu đảo cho hoàng thái hậu sống lâu mãi và bên cạnh đó, vua cũng không quên cầu đảo cho thần dân được khỏe mạnh vui vẻ.

2. Những bài thơ về danh thắng Ngũ Hành sơn trong thơ Ngự chế

<p>越復逆上五行山起 登洞天福地行宮 雖勞既逸壯精神, 畫舫輕輕跨浪銀。 南指五行山直去, 洞天福地復來新。 巡幸廣南來此駐蹕此次為三番也。乃自明 命八年第二次至今已週十載不覺此次竟 認作新矣。</p>	<p>Việt túc phục nghịch lưu thượng Ngũ Hành sơn khởi lục đăng động Thiên Phúc Địa hành cung <i>Tuy lao kí dật tráng tinh thần, Trú phảng khinh khinh khóa lãng ngân . Nam chỉ Ngũ Hành sơn trực khứ, Động Thiên Phúc Địa phục lai tân. Tuần hạnh Quảng Nam lai, thử trú tất thử thứ vì tam phiên dã. Nãi tự Minh Mệnh bát niên đệ nhị thử chí kim dĩ chu thập tải, bất giác thử thứ cánh nhận tác tân hĩ.</i></p>
--	--

Dịch nghĩa:

Qua đêm lại ngược dòng đi lên Ngũ Hành sơn đi đường bộ lên hành cung Động Thiên Phúc Địa

Tuy mệt mỏi nhưng đã nhàn khiến cho tinh thần phấn chấn,

Đêm trên thuyền nhẹ nhẹ vượt lên sóng bạc.

Hướng về phía Nam chỉ đi thẳng đến Ngũ Hành sơn,

Động Thiên Phúc Địa lại hiện ra như mới.

Vua tuần hành tới Quảng Nam, nghỉ ở nơi này là lần thứ ba. Từ năm Minh Mệnh thứ 8, lần thứ hai đến nay đã tròn 10 năm, bất chợt còn nhận ra nơi này như làm mới.

<p>玄空洞</p> <p>予之名此者以中奉上帝左奉如來玄天也空佛也,其洞亦深玄,空虛如無梁之屋.惟上有大小五孔可望見日月,凡山洞多幽暗陰翳,此洞高廣而日光下照.故入洞則和氣融怡,常如三春時節.此事最為難得在行宮左側.故先及之.</p> <p>虛空靈氣自然成, 透漏玲瓏日月明. 外聳洞天三丈闕, 內含福地百尋楹.</p> <p>此洞山頂高峻無路可登.故前人未嘗上.此次命人爬越而登即於洞上垂繩測之得七丈二尺所云百尋言其高耳.下甚平坦洞闕之外則沙洞內皆土清淨無塵雖人家庭除動於洒掃弗若也信寶地哉.</p> <p>巍峨頂上山高聳, 簡易庭中路坦平. 必是神僊安窟宅, 白雲常見往來輕.</p>	<p>Huyền không động</p> <p><i>Dư chi danh thử giả dĩ trung phụng thượng đế tả phụng như lai huyền thiên dã không phật dã kì động diệc thâm huyền không hư như vô lương chi ốc duy thượng hữu đại tiểu ngũ khổng khả kiến nhật nguyệt. Phàm sơn động đa u ám âm ế. Thử động cao quảng nhi nhật quang hạ chiếu. Cố nhập động tắc hòa khí dung di, thường như tam xuân thời tiết. Thử sự tối vi nan, đắc tại hành cung tả trắc cổ tiên cập chi.</i></p> <p><i>Hư không linh khí tự nhiên thành , Thấu lậu linh lung nhật nguyệt minh. Ngoại tủng động thiên tam trượng khuyết, Nội hàm phúc địa bách tầm doanh.</i></p> <p><i>Thử động sơn đĩnh cao tuấn vô lộ khả đặng, cổ tiên nhân vị thường thượng. Thử thử mệnh nhân ba việt nhi đặng tức ư động thượng, thùy thăng trắc chi đắc thất trượng nhị xích, sở vân bách tầm, ngôn kì cao nhĩ, hạ thậm bình thân, động khuyết chi ngoại tắc sa, động nội giai thổ, thanh tịnh vô trần. Tuy nhân gia đĩnh trừ động ư sai tảo phát nhược dã tín bảo địa tai.</i></p> <p><i>Nguy nga đĩnh thượng sơn cao tủng, Giản dị đĩnh trung lộ thân bình. Tất thị thân tiên an quật trạch, Bạch vân thường kiến vãng lai khinh.</i></p>
--	---

Dịch nghĩa:

Động Huyền Không

Động Huyền Không là do ta đặt tên, ở giữa động thờ Thượng Đế, bên trái thờ Như Lai, Huyền tức là Trời vậy, Không là Phật vậy, trong động ấy cũng huyền diệu, hư không như ngôi nhà không có cột. Ở trên có 5 lỗ lớn nhỏ có thể nhìn thấy mặt trời mặt trăng. Phàm là sơn động thì đa số là âm u như bị che, còn động này cao rộng mà ánh sáng có thể rơi xuống. Cho nên khi vào động thì mát mẻ dễ

chịu, giống như thời tiết mùa xuân. Nếu đặt hành cung ở phía bên trái thật khó mà được, cho nên phải theo người trước.

Ở chôn hư không khí thiêng tự nhiên mà thành,

Tùng giọt rỉ ra đẹp long lanh trước ánh sáng nhật nguyệt.

Bên ngoài động trời cao vút, cửa động cao ba trượng.

Bên trong động đất lạnh chứa hàng trăm cột cao bách tầm.

Động này núi cao không có đường lên được. cho nên người xưa chưa từng lên đây. Nay ta sai người vượt núi trèo lên đến nóc động này thả dây đo được 7 trượng 2 thước, như trên đã nói bách tầm là rất cao, dưới động rất bằng phẳng bên ngoài cửa động thì có cát, bên trong động đều là đất

thanh tịnh không bụi trần.

Trên đỉnh nguy nga núi cao ngất,
Trong sân giản dị đường bằng phẳng.
Chính là ngôi nhà yên ổn của thần tiên,
Thường thấy mây trắng trôi nhẹ qua lại,

<p>靈巖洞</p> <p>覓勝尋幽步步登, 須臾已至靈巖洞。 一株古樹蔽其前, 似作雲扉隔塵眾。</p>	<p>Linh Nham động</p> <p><i>Mịch thẳng tầm u bộ bộ đặng, Tu du dĩ chí Linh Nham động. Nhất chu cổ thụ tế kì tiền, Tự tác vân phi cách trần chúng.</i></p>
--	--

Dịch nghĩa:

Động Linh Nham

Tìm nơi danh thắng, thăm chốn thanh u từng bước lên cao,
Trong chốc lát đã đến được động Linh Nham.
Một gốc cây cổ thụ che phía trước động,
Giống như cánh cửa mây ngăn cách với chốn bụi trần.

<p>凌虛洞</p> <p>洞在靈巖洞之上半山之間懸崖壁立仰 觀之近在咫尺而無級可登令人上山頂 尋之則洞又在其下終弗能入也。 能至弗能梯 可觀不可即 洞門見若方 石壁滑而直 孔側白皚皚 谷中深墨墨 凌虛方得臨</p>	<p>Lăng Hư động</p> <p><i>Động tại Linh Nham động chi thượng, bán sơn chi gian, huyền nhai bích lập, ngưỡng quan chi cận tại chí xích nhi vô cấp khả đặng, lệnh nhân thượng sơn đỉnh tầm chi, tắc động hư tại kì hạ, chung phát năng nhập dã.</i></p> <p><i>Năng chí phát năng thê, Khả quan bất khả tức. Động môn kiến nhược phương, Thạch bích hoạt nhi trực. Khổng trắc bạch ngai ngai, Cốc trung thâm mặc mặc. Lăng hư phương đắc lâm, Tự chi nan đặng trắc.</i></p>
---	---

俗趾難登陟

Dịch nghĩa:

Động Lăng Hư

Động ở giữa núi phía trên động Linh Nham, vách đá treo dựng đứng ngửa trông lên để xem gần như đo được mà chẳng có bậc thang nào nhưng có thể trèo lên, bèn sai người lên đỉnh tìm động thì ở bên dưới động cuối cùng chẳng thể đi vào.

Có thể đến mà không thể trèo lên,

Có thể xem mà không thể tới gần.

Thấy cửa động như vuông vức,

Đá xanh nhẵn mà thẳng đứng.

Nhìn nghiêng qua khe động thấy sương trắng phau.

Trải qua khoảng trời không mới đến được đây,

Bước chân phạm tục khó lòng trèo lên được.

雲月谷

在兩山之間自三台寺入西谷口路平坦行數十丈出東谷口左旋即應真寺。

凌晨突起雲,

夜裏照明月。

一路坦如庭,

兩門高若闕。

東谷口上刻雲根月窟西谷口上刻洞天福地皆明命六年所名。

Vân Nguyệt cốc

Tại lưỡng sơn chi gian, tự Tam Thai tự nhập tây cốc lộ bình thân, hành số thập trượng xuất đông cốc khẩu, tả tuyền tức Ứng Chân tự.

Lăng thân đột khởi vân,

Đạ lý chiếu minh nguyệt.

Nhất lộ thân như đình,

Lưỡng môn cao nhược khuyết.

Đông cốc khẩu thượng khắc Vân Căn Nguyệt Quật, tây cốc khẩu thượng khắc Động Thiên Phúc Địa giai Minh Mệnh lục niên sở danh.

Dịch nghĩa:

Hang Vân Nguyệt

Ở hai bên núi, từ chùa Tam Thai đi vào cửa hang phía Tây đường đi bằng phẳng, khoảng 10 trượng, đi ra phía cửa hang phía Đông vòng sang bên trái tức là chùa Ứng Chân.

Mây sớm bỗng nổi lên,

Trong đêm trăng sáng rọi.

Một đường bằng như sân,

Hai cửa cao vời vợi.

Ở trên cửa hang phía Đông khắc Vân căn nguyệt quật, ở trên cửa hang phía Tây khắc Động Thiên Phúc Địa đều là tên gọi năm Minh Mệnh thứ 6 (1825).

<p>雲通洞</p> <p>在雲月谷之右 半山洞口望空空， 石磴初登若不窮。 蛇穴高低明復暗， 羊腸屈曲阻難通。 相傳白蝠今無影， 惟見青苔舊有叢。 此處猶嫌非盡美， 外間谷未透其中。</p> <p>此洞初入則廣，行數丈隘，攀援而登得平地，上圓而長高廠如樓，殿上有孔可見天光，又進數武則弗能達矣。此處外間亦有一洞深，且廣度得二十七丈，似可相通。惟橫對處內高外低，故不能透，為可惜耳。</p>	<p>Vân Thông động</p> <p>Tại Vân Nguyệt cốc chi hữu Bán sơn động khẩu vọng không không , Thạch đặng sơ đặng nhược bất cùng. Xà huyết cao đê minh phục ám, Dương trường khuất khúc trở nan thông. Tương truyền bạch bức kim vô ảnh, Duy kiến thanh đài cự hữu tùng. Thử xứ do hiềm phi tận mĩ, Ngoại gian cốc vị thấu kì trung.</p> <p>Thử động sơ nhập tắc quảng, hành số trượng ái, phan viên nhi đặng đắc bình địa, thượng viên nhi trường cao xướng như lâu, điện thượng hữu khổng khả kiến thiên quang, hựu tiến số vũ tắc phát năng đạt hĩ. Thử xứ ngoại gian diệc hữu nhất động thâm, tả quảng độ đắc nhị thập thất trượng, tự khả tương thông. Duy hoành đối xứ nội cao ngoại đê, cố bất năng thấu, vi khả tích nhĩ.</p>
--	--

Dịch nghĩa:

Động Vân Thông

Ở phía phải hang Vân Nguyệt

Cửa động ở giữa lưng chừng núi nhìn ra khoảng không bao la,

Mỏi trèo lên bậc đá dường như không đi hết tận cùng.

Hang rần cao thấp sáng lại tối,

Ngoài ngò uốn khúc ngăn cách khó mà thông nhau.
 Tương truyền loài dơi trắng ngày nay không còn nữa,
 Duy chỉ thấy rêu xanh cũ mọc đầy.
 Nơi này ngò như chẳng phải là đã hết đẹp,
 Bởi bên ngoài hang chứ chưa đi hết bên trong.

Động này khi mới đi vào thì rộng, đi được vài trượng thì hẹp, vịn mà đi lên thì đến nơi đất bằng, ở phía trên thì tròn mà dài, nhà cao không vách như lầu. Trên điện có khe hở có thể nhìn thấy ánh sáng bầu trời, lại tiến thêm vài bước nữa thì

không thể đi tiếp. Ở bên ngoài nơi này cũng có một động sâu, rộng khoảng 27 trượng, giống như có thể thông nhau, duy chỉ có nơi nằm ngang, bên trong thì cao bên ngoài thì thấp, nên không thể xuyên qua, thật đáng tiếc.

<p>天龍谷</p> <p>在雲月谷之東大路之左側雲月谷是明谷此是幽谷人行則蟻螻攀縋而下出應真寺路縈曲不過十餘丈惟予弗可輕率故未嘗臨幸。</p> <p>上看深黑下惟明， 窄隘欹斜路苦行。 或是隱藏神物處， 待時雨施澤寰瀛。</p> <p>此谷亦予所名言，深仄人不能行，則天龍之宅耳。恐未必有然，龍乃神物，幽明大小舉止行藏應時而動。雖有之亦豈人之所能見哉。</p>	<p>Thiên Long cốc</p> <p><i>Tại Vân Nguyệt cốc chi đông, đại lộ chi tả trắc Vân Nguyệt cốc, thị minh cốc thử u cốc, nhân hành tắc nghĩ hoạch phan trúy, nhi hạ xuất ứng Chân tự, lộ oanh khúc bất quá thập dư trượng, duy dư phát khả khinh suất, cố vị thường lâm hạnh .</i></p> <p><i>Thượng khán thâm mặc hạ duy minh,</i> <i>Trách ái khi tà lộ khổ hành.</i> <i>Hoặc thị ẩn tàng thần vật xứ,</i> <i>Đãi thời vũ thí trạch hoàn doanh.</i></p> <p><i>Thử cốc diệc dư sở danh ngôn, thâm trắc nhân bất năng hành, tắc Thiên Long chi trạch nhĩ. Khủng vị tất hữu nhiên, long nãi thần, vật u minh đạt tiểu cử chi hành tàng ứng thời nhi động. Tuy hữu chi diệc khởi nhân chi sở kiến tai.</i></p>
---	--

Dịch nghĩa:

Hang Thiên Long

Ở phía đông hang Vân Nguyệt, nghiêng về phía trái đường lớn là hang Vân Nguyệt, đó là hang sáng, hang Thiên Long là hang tối, người đi như sâu kiến thì vịn dây mà xuống thì ra chùa Ứng Chân, đường quanh co hơn 10 trượng, duy ta chẳng thể khinh suất nên chưa từng đến thăm.

Trên nhìn xuống tối đen dưới nhìn lên lại sáng,
 Đường chật hẹp quanh co vất vả cho người đi.
 Hoặc là nơi mà thần hay vật linh ẩn nấp,
 Đợi thời để ban ân trạch khắp nhân gian.

Hang này cũng do ta đặt tên, sâu và nghiêng, người không thể đi được, là ngôi nhà lớn của rồng trời, sợ rằng chưa thể có việc như thế, rồng hay thần vật tối sáng, lớn bé, đi dừng tùy thời mà đi, tuy có việc đó người há có thể thấy được.

<p>藏真洞</p> <p>在應真寺後以其中奉三清並八洞僊真 故名洞內之右即達天龍谷。</p> <p>雲封霧鎖本藏真， 夏日如秋淨不塵。 洞口弗關容賞玩， 分明留與有緣人。</p>	<p>Tàng Chân động</p> <p><i>Tại Ứng Chân tự hậu, dĩ kì trung phụng Tam Thanh tịnh Bát Động Tiên Chân cổ danh. Động nội chi hữu tức Đạt Thiên Long cốc.</i></p> <p><i>Vân phong vụ tỏa bản tàng chân,</i> <i>Hạ nhật như thu tịnh bất trần.</i> <i>Động khẩu phát quan dung thường ngoạn,</i> <i>Phân minh lưu giữ hữu duyên nhân.</i></p>
---	--

Dịch nghĩa:

Động Tàng Chân

Động ở phía sau chùa Ứng Chân trong đó thờ Tam Thanh và Bát Động tiên chân, cho nên đặt tên như vậy, bên phải trong động tức là Đạt Thiên Long cốc.

Mây che mù khóa như giấu kín,

Ngày mùa hè mà như mùa thu, sạch sẽ không chút bụi.

Cửa động không có cửa, ung dung thường ngoạn,

Rõ ràng lưu lại cùng với người có duyên.

3. Về đẹp của danh thắng Ngũ Hành sơn qua thơ Ngự chế

Rõ ràng những di tích tại Ngũ Hành sơn rất đẹp, rất nổi tiếng để đích thân vua Minh Mệnh ca ngợi trong thơ ngự chế của mình. Các danh thắng như: *động Huyền Không, động Linh Nham, động Lăng Hư, hang Vân Nguyệt, động Vân Thông, hang Thiên Long, động Tàng Chân*, tất cả đều thuộc Ngũ Hành sơn. Các bài thơ tương ứng với mỗi danh thắng mà Minh Mệnh đề cập đến đều có những vẻ đẹp khác nhau. Có khi động hiện lên với bề thế cao vút tận mây xanh, uy nghi bề thế.

Khi viết về động Huyền Không vua Minh Mệnh đã miêu tả động ở chốn hư không, cửa động cao vút đến ba trượng, từng giọt nước rỉ ra trong lòng núi đẹp óng ánh trước sự soi rọi của nhật

nguyệt, bên trong động nhiều cột nhũ cao cả trăm tầm, trên đỉnh núi thì nguy nga cao ngất. Nơi đó chính là ngôi nhà yên ổn của thần tiên. Quanh năm mây trắng trôi nhẹ ở bên trên.

Còn khi viết về động Linh Nham, nơi đây như là chốn tiên cảnh ngăn cách với thế giới bụi trần. Trước cửa động có cây cổ thụ che khuất, càng tạo nên vẻ thanh u, huyền bí.

Động Lăng Hư lại được Minh Mệnh miêu tả một cách chi tiết, đó là động nằm ở giữa núi phía trên động Linh Nham, vách đá treo dựng đứng ngửa trông lên để xem gần như đo được mà chẳng có bậc thang nào nhưng có thể trèo lên, bên sai người lên đỉnh tìm động thì ở bên dưới động cuối cùng chẳng thể đi vào. Ở hang Thiên Long vua Minh Mệnh cho nơi đây có thể là nơi mà thần hay vật linh ẩn nấp, đợi thời để ban ân trạch khắp nhân gian. Hang này sâu và nghiêng, người không thể đi được, là ngôi nhà lớn của rồng trời, sợ rằng chưa thể có việc như thế, rồng hay thần vật tối sáng, lớn bé, đi dưng tùy thời mà đi, tuy có việc đó người há có thể thấy được.

Còn động Tàng Chân ở phía sau chùa Ứng Chân trong đó thờ Tam Thanh và Bát Động Tiên Chân, cho nên đặt tên như vậy, bên phải trong động tức là Đạt Thiên Long cốc. Nơi động này mây che mù khóa như giấu kín, mùa hè mà như mùa thu, sạch sẽ không chút bụi. Cửa động không có cửa, ung dung thường ngoạn.

4. Tạm kết

Từ xưa, các hang động đẹp đã là nơi thường ngoạn lý tưởng cho những bước chân đấng cao thường lâm như núi Dục Thúy ở Ninh Bình, động Hồ Công trên núi Vân Đài Thanh Hóa, động Huyền Không trên Ngũ Hành sơn... đều có nhiều bài thơ ca ngợi vẻ đẹp của động, núi. Ở núi Ngũ Hành, với nhiều hang động đẹp, lại có chùa chiền tạo nên phong cảnh thanh tịnh. Các di tích danh lam thuộc danh thắng Ngũ Hành sơn qua thơ Ngự chế của Minh Mệnh đã toát lên vẻ đẹp và đáng vẻ

bề thế nguy nga của các hang, động đá. Các danh thắng nơi đây đã được nhiều những tao nhân mặc khách viếng thăm và có thơ đề trên vách động. Tuy nhiên, các bài thơ của vua Minh Mệnh lại không khắc trên các danh thắng mà vua đi qua. Những danh thắng như: *động Huyền Không, động Linh Nham, động Lăng Hư, hang Vân Nguyệt, động Vân Thông, hang Thiên Long, động Tàng Chân*, đều có những vẻ đẹp riêng, nhưng tựu trung lại là vẻ uy nghi, cao vời chốn thanh u.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Quốc sử quán triều Nguyễn (2004), *Đại Nam thực lục* (bản dịch của Viện Sử học), tập 2, NXB Giáo dục.
- [2] Quốc sử quán triều Nguyễn (2004), *Đại Nam thực lục* (bản dịch của Viện Sử học), tập 5, NXB Giáo dục.
- [3] Minh Mệnh, *Ngự chế thi ngũ tập* kí hiệu A 134, tại Viện Nghiên cứu Hán Nôm.